

Cestuji moc ráda – je to moje vášeň, posedlost, droga... Cestuji a fotografuji už hodně let, nashromáždila jsem tisíce fotografií a nasbírala velké množství zážitků a zkušeností, které se mi zatím „povaluji“ v mysli, v zápisnících a v počítači. Je mi trochu líto vše nechávat ležet ladem, ráda bych se podělila s těmi, kteří o to budou mít zájem, a tak jsem se rozhodla znovu navázat na svou dřívější publikační činnost. Pravda je, že digitalizace nezadržitelně vytěsňuje tištěné knihy, ale psaní reportáží na webové stránky mi nepřináší dostatečné uspokojení. Marná sláva – papír je papír...

Vzala jsem si tedy do hlavy, že zkusím postupně dávat dohromady fotocestopisy ze svých jednotlivých výprav. Začnu s těmi méně obvyklými a exotičtějšími, uvidíme, jak to bude pokračovat, jak budu mít síly, chuť, peníze a zpětnou vazbu.

Na tomto místě bych ráda zdůraznila dvě věci:

Moje publikace není žádný cestovní průvodce ani odborná stať, není to vlastně ani ucelené vyprávění. Jsou to jen a pouze mé osobní zážitky a dojmy zatížené subjektivním pohledem. Neměla bych proto být chytána za slovo těmi, kdo se v problematice orientují lépe nebo nesdílejí můj názor.

Dále a především je třeba mít na paměti, že jsem cestu absolvovala v konkrétní době v minulosti – vždy zdůrazním přesné datum – a že se poměry, které na místě panují nyní, kdy čtenář knihu drží v ruce, mohly diametrálně změnit.

Tak tedy:

„Pojeďte se mnou do Ladakhu, jak jsem ho viděla v červnu 2017!“

České Budějovice, jaro 2022

Stanislava Šváblová

Jaké to bylo s fotovýpravou

Zážitek z cesty do Ladakhu pro mne byl opravdu výjimečný, a tak na úvod umístím zprávu, kterou jsem sepsala bezprostředně po svém návratu, kdy jsem ještě byla toho všeho plná. Text je možná trochu neučesaný, ale o to autentičtější.

Před pár dny jsem se vrátila z Ladakhu. Shodila jsem pět kilo a stále ještě se (horko/těžko) z cesty vzpomínám.

Že nevíte, kde je Ladakh? Nic si z toho nedělejte! Já to až do doby, kdy jsem na webu zahlédla nabídku na fotoexpedici, také nevěděla.

Ladakh je vysokohorská oblast v severní Indii, na území států Jammú a Kašmír a říká se jí „malý Tibet“. Leží mezi pohořími Karákoram a Himálaj a politicky je vklíněn mezi Pákistán, Čínu, Tibet a Indii, takže nepřilíš láskyplné sousedství. Není to tak dlouho, co se tam vůbec nesmělo jezdit, a stále je zde vskutku „horká půda pod nohama“. Dosud nikde jsem nezažila takovou koncentraci vojenských zařízení, táborů a posádek a tak přísné kontroly na letišti.

Pro mne samotnou to byl nejspíš dosud nejnáročnější výlet – jak po stránce fyzické, tak psychické. Mnohé jsem si tu uvědomila, utřídila. Něco byly drobnosti, něco zásadní věci.

Na cestu jsem se dlouho a pečlivě připravovala. S vysokohorskými pobytí, kde reálně hrozí výšková nemoc, mám minimální zkušenosti – jediná moje cesta tohoto typu, do Peru, věru nebyla bezproblémová, a tak jsem měla obavy.

Možná díky tomu, že jsem se chovala vskutku zodpovědně a snažila se zachovávat veškerá pravidla, jsem tentokrát proklouzla celkem hladce.

Jsem nemožná, a tak jsem se opět vláčela se „zavazdlem obřích rozměrů“ – respektive to oddřeli chudáci nosiči a mnohde dokonce mladé nosičky (!). Tentokrát jsem v tom ale byla nevinně, protože teplotní výkyvy byly vskutku nebývalé a člověk na to musel být vybaven. Za bezmračných dní vedro – slunce pálilo a prach se tetelil. Klobouk proti úpalu, krémy s vysokým UV faktorem, lehké oblečení. Důležitá byla i zdánlivá maličkost, jako třeba olejové nosní kapky – ty velmi pomohly prachem zanesené nosní sliznici. Jakmile slunce zapadlo, urychleně nastupovaly mikiny, zimní bundy, čepice, tlusté podkolenky, zateplené kalhoty. Na noc péřový spacák. Jediné, na čem jsem ušetřila, byly boty, protože jsem to celé nakonec odhodila v jediných kvalitních pohorách.

Běžné červnové teploty v hlavním městě Léhu se uvádějí mezi minus devíti a plus třiceti stupni Celsia (!) ... a pak si z toho má jeden vybrat!

Zdejší klimatické poměry velmi trefně charakterizuje citát z Lonely Planet: „Ladakh je jediné místo na světě, kde je možné sedět s hlavou na slunci a nohama ve stínu a přivodit si přitom zároveň úžeh i omrzliny.“

V Ladakhu jsem přičichla k buddhismu daleko více, než jinde. Nevím, jak se to přihodilo, ale ačkoliv k této filosofii nikterak neinklinuji, právě zde jsem cítila, jak je silná, a nechala ji na sebe působit. Zažila jsem několik osobních setkání s mnichy a malinko si uspořádala myšlenky, názory, hodnocení. A právě i toto mi pomohlo vyrovnat se s nesourodou skupinkou spolucestujících a užívat si nerušeně krás a zvláštností této země.

V Ladakhu a zejména v Léhu na sebe tak trochu naráží islám a buddhismus. Některé čtvrti starého města jsou čistě muslimské a na „cizího čumila“ se ne všichni tváří přívětivě. Mírná nevraživost a pokřikování ze strany místních ale do scénáře nezávislého cestovatele patří, takže se s tím musí počítat. Když jsem se opatrně vkrádala do Páteční mešity (Jama masjid), netušila jsem, jak se tady následně pobavím. Člověk totiž předem nikdy neví, jak to v mešitě dopadne. S možností navštívit muslimský svatostánek a – ba co víc! – fotografovat uvnitř je to na různých místech světa velmi rozmanité. Jsou země, kde „nevěřící psy“ nepustí ani na nádvoří, natož pak do modlitebny, a jsou oblasti, kde se na vás usmívají, skoro vás vítají

a můžete si uvnitř dělat, téměř co chcete. A všechny mezistupně mezi tím, plus musíte ještě připočítat, že někde mají odlišná pravidla pro muže a pro ženy, jinde je to fuk. Nicméně zpět do Léhu. Ve vstupních prostorách Velké mešity se potloukal hlídač/vrátný a já se způsobně zeptala, zda mohu vejít. „Musíte se zout a být umytá!“ muž našťestí uměl anglicky. Byla jsem po celodenním plahočení zpcená, ulepená a možná i trochu zatouchající, tak jsem omluvně namítla: „Samozřejmě se zuju, ale s čistotou je to trochu problém – kdyžtak se raději vrátím zítra.“ „Tak mi dejte sto rupií, zujte se a jděte,“ chlapík nastavil dlaň a hlavou kývl směrem do modlitebny. (Zdá se, že rčení „Co je doma, to se počítá“, platí po celém světě.)

V Léhu bylo všechno tak zvláštní, že člověk ani nemusel chodit daleko – ledva jsem vylezla z penzionu na ulici, naskytla se mi nějaká zajímavá podívaná hned po pár metrech. Jako třeba nedaleká stavba, kde se pilně pracovalo. Ale žádné rudlíky, žádná technika – pěkně všechno ručně! A (bohužel) ty nejpodřadnější práce vykonávaly ženy. Vlastně mne v Ladakhu udivovalo už od samého začátku, že zde těžkou práci často zastávají ženy a dívky. Když jsme přijeli do ubytování, tak se našich kufrů a vaků, které byly na tuto náročnou cestu velmi objemné a těžké, protože napěchované všemožnými nezbytnostmi, velmi často v roli nosiček chápaly ženy. Byly to povětšinou hubené drobné dívky, které rvaly naše zavazadla do

schodů, až mi to bylo hloupé a trapné. Nicméně zdálo se, že se nad tím pozastavuji jen já – všichni místní to považovali za samozřejmost, včetně těch subtilních nosiček samých. Vrátil jsem se na onu stavbu. Jeden chlapík nakládal ženám na hlavy tvárnice, ty je po jedné nebo po dvou přenášely ke druhému muži, který je od nich odebíral a rovnou z nich zdil jakousi příčku. Nejvíce mne zaujalo, že ženy neměly žádný pracovní oděv ve stylu montérek nebo tepláků, ale byly oblečené do tradičního barevného sárí nebo šalváru včetně vlající šály či závoje. Již několikrát mne při cestách do odlehlých končin světa udivilo, že ženy vykonávají i běžné každodenní práce ve zdobném tradičním oblečení, které je pro nás Evropany značně

exotické. Představte si, že byste projížděli kupříkladu Moravou a tam zahlédli, jak někdo třeba natírá plot ve slováckém kroji. Naprosto nereálné! Marně přemýšlím, jestli je v těchto zemích tradice tak hluboko zakořeněná, že si prostě ženy jednoduše nedovedou představit, že se oblečou do něčeho jiného, než jejich matky a babičky, anebo zda jsou tak chudé, že jiné oblečení jednoduše nemají. Trochu mne uklidnilo, že si na stavbě nikdo nezoufal z té hrozné lopoty, všichni se usmívali, laškovali mezi sebou a byli zjevně dobře naladěni. Když si všiml, že je fotografuji, tak z toho měli vyslovenou radost, ochotně mi pózovali a vesele se smáli.

S námi i proti nám jela malá nákladní auta, která plnila své pracovní povinnosti, ale hlavně turisté a výletníci, a to nejen v osobních autech, taxíkách a mikrobusech, ale především na motorkách.

Ukázalo se, že mezi mladými bohatými Indy je velká móda nakopnout mašinu s patřičnou výbavou, vyrazit z indické nížiny do města Manali, které je považováno za jednu ze vstupních bran do velehor, a pokračovat dále po bezmála pětisetkilometrové trase přes několik vysokohorských průsmyků do Léhu. A odsud pak ještě výš do průsmyku Khardung La. Přehoupnout se přes něj a zajet si zaselfíčkovat do písečných dun údolí Nubra.

Dočetla jsem se, že vlastně každý větší klášter v Ladhaku pořádá jednou ročně slavnost, které je věnována velká péče a pozornost. Předchází jí mohutné přípravy, sjíždějí se na ni lidé ze širokého okolí a v posledních letech i turisté z velké dálky. Ta v Lamayuru trvá tři dny.

Jak už je mým zvykem, trhla jsem se od ostatních a prolézala klášter a jeho blízké i vzdálenější okolí na vlastní pěst. Strávili jsme zde dvě noci a náš program nebyl nijak sešněrovaný, takže jsme měli opravdu hodně času užívat si volné chvíle podle svého gusta. Nepatřila jsem mezi vyvolené, kterým byl přidělen hostinský pokoj s výhledem na nádvoří, kde se odehrával rej, ale možná, že to bylo naopak výhodné v tom, že jsem nesetrvávala na jednom teplém

místečku, ale nutilo mne to pohybovat se, nalézat nové úhly pohledu a sledovat a fotografovat z rozmanitých stanovišť.

První den slavnosti jsem v obavách, aby mi něco neuteklo, vstala ještě za tmy a vydala se slídit po klášteře. Nakoukla jsem do prostorné převlékárny a přípravny, kde se mniši soukali do složitých kostýmů, snídali, klábosili a na poslední chvíli nanečisto pilovali složité pohyby. Když jsem zjistila, že se na mne netváří ošklivě a nevyhánějí mne, drze jsem se nacpala dovnitř, chvíli seděla pokorně v koutku, pouze pozorovala a posléze jsem se osmělila a fotografovala. Většina z mnichů mi nevěnovala pozornost, někteří se na mne mile usmívali a našli se i tací, kteří mi s gustem a s rošťáckým výrazem ve tváři zapózovali.

Bubínky, gongy, mušle, trumpetky a trouby

V přestávkách mezi jednotlivými „obrazy“ procházeli nádvořím trubači ve zvláštních čapkách. Někteří si své štíhlé trubky nosili sami, jiní je měli tak dlouhé, že museli mít pro svůj hudební nástroj ještě dalšího stejně kostýmovaného nosiče.

To, že v Lamayuru platí, že škola není žádný holubník, se ale nejmarkantněji projevilo při ranním nástupu dětí na výuku. Na prostranství před školní budovou se uniformovaní žáci sešikovali do přesně stanovených linií podle tříd a my se stali svědky každodenního ceremoniálního zahájení vyučování. Ředitel a jeho asistenti vydávali do mikrofону štekavé pokyny a školní bubeníci udávali rytmus. Děti chvílemi sborově zpívaly nebo jednohlasně reagovaly na dotazy z reproduktorů. Jazyku jsem nerozuměla,

ale celé to na mne dělalo dojem jakéhosi podivného mixu rozcvičky a ranní modlitby s dechovým cvičením a meditačními prvky, to vše orámované silným vojensko-politickým drilem. Trvalo to asi dvacet minut a na závěr žáci disciplinovaně odpochovali do svých tříd za zvuků ryčné školní kapely. Můj objektiv se zamíloval do holčičky s culíky, která stála v první řadě a počínala si tak vroucně a opravdově, že bych ji nejraději, kdyby to jen trochu šlo, bývala objala.

„Náš“ stanový tábor na okraji Korzoku.

Město Korzok. Píšu město, protože je široko daleko jediným místem s pevnými domy, s obchodem, s možností ubytování pro turisty. Pod pojmem ubytování si ale v žádném případě nepředstavujte ani náznak standardu, na jaký jsme zvyklí. Korzok má 1300 obyvatel a leží na břehu jezera Tso Moriri v nadmořské výšce 4570 metrů. Všude se o Korzoku píše jako o vesnici. Ano, počet obyvatel tomu odpovídá, ale kdyby bylo po mém, tak mu s ohledem na okolní „urbanizaci“ rozlehlého kraje Rupshu přisoudím přinejmenším pozici okresního města. Při ověřování informací na internetu jsem narazila zase jednou na zaručenou světovou prioritu – Korzok je bezostyšně prohlašován za nejvýše položené obydlené místo na světě. Už si na to dávám pozor a webovkám indického cestovního ruchu nevěřím ani nos mezi očima, ani Ladakh mezi Čínou a Pákistánem. Je pravda, že Korzok leží po čertech vysoko, ale nejvyšším sídlem na světě zdaleka není. Na oficiálním seznamu zaujímá sice až čtrnácté místo, přičemž ale konkurenti na špici se liší jen v desítkách metrů. A ausgerechnet tady jsme měli sjednaný nocleh a ještě ke všemu ve stanovém táboře!

Nejsem zvyklá na vysokohorskou turistiku. S výškovou nemocí jsem se poprvé setkala v Peru a zjistila jsem, že to není žádná legrace. Na výpravu do podhůří Himálají jsem se proto chystala pečlivě a chovala se zodpovědně. Na výškovou nemoc se ale kromě důsledné aklimatizace moc nachystat nemůžete. Nezáleží příliš na tom, jestli jste mladý nebo starý, sportovec nebo bábovka. Někoho to skolí, jiný to zvládne bez větších potíží. Jedno ze zlatých pravidel výškové nemoci říká: „Přes den vystoupejte nahoru, ale na noc se vraťte dolů“, což jsme tentokrát nedodrželi, a bylo zaděláno na problém. Stany byly natrvalo instalované, velké a bytelné – spíše to byly chatky. Těsně před tím, než v devět večer vypnuli generátor elektřiny a celý tábor se ponořil do hluboké tmy, nám roznesli gumové láhve s horkou vodou. Ty nám v nohách péřového spacáku přišly velmi vhod a vše se zdálo v pořádku. Po půlnoci jsem se ale probudila s pocitem obrovského balvanu na hrudníku. Nemohla jsem se nadechnout a čím víc jsem se snažila zaplnit plíce vzduchem, tím hůře mi to šlo. Přemýšlela jsem, jak bych v táboře potmě sehnala někoho s kyslíkovou bombou. A co když se můj stav zhorší, co když omdlím? Jak mne dostanou do nižších poloh? Volali by kvůli mně vrtník? Asi sotva. Prostě se udusím... Hlavou se mi honily katastrofické scénáře, ztěžka jsem lapala po dechu a jako první krok své záchrany jsem se rozhodla ve tmě nahmatat svou pravidelně oddechující, spokojeně zachumlanou, spolubydlící a štouchnout do ní: „Jak je ti? Můžeš dýchat? Já ne!“ „Mně nic není. Hele, všechno je to v hlavě – myslí na něco jiného a dej mi pokoj,“ zamručela a převalila se na druhý bok. Kupodivu to zafungovalo, já se zklidnila, přestala jsem umírat a dokonce se mi podařilo usnout.

Můj spánek ale stejně za moc nestál, a tak jsem vstala hodně brzy ráno, oblékla se, popadla foťák a vypravila se do vesnice. Stanový tábor ještě dospával, ale vesničani už byli v ostrém ranním slunci na nohou, připravovali snídani a starali se o dobytek. V kamenných ohradách se tísnily fotogenické kašmírské kozy a zahlédla jsem, jak jim místní ženy kovovými hřebeny vyčesávají jemnou vlnu pašmínu. Zamávala jsem na jednu z nich, ta popadla do náručí kůzle, smála se bílými zuby do ostrého slunce a ochotně pózovala až do chvíle, kdy z nitra domu zařval chlap – nejspíš křičel, ať nezhálí a dá se do práce – a bylo po legraci.

Pašmína, které se někdy vzletně říká „měkké zlato ze střechy Asie“, se získává ze slabin horských koz žijících v odlehlých oblastech Himálají v nadmořských výškách nad 4000 metrů. Tyto kozy jsou před silnými zimními mrazy chráněny spodní vrstvou tenkých chlupů, kterých se na jaře přirozeně zbavují. Tradičně se kašmírová vlna získávala sběrem chomáčů, které zůstávaly na keřích a kamelech, o které se kozy odírají, ale dnes je to už pochopitelně jinak – vlna se nejen ze slabin ručně vyčesává speciálními kartáči. To, co jsem viděla já v Korzoku, určitě nevypadalo jako týrání zvířat, ale trochu mne mrazí při pomýšlení, jak asi to probíhá ve velkochovech...

Téměř každý den našeho dvoutýdenního pobytu v Ladakhu jsme navštívili některý z klášterů. Mnohé z nich měly efektní umístění na vrcholku skalnatých kopců a několikrát se mi poštěstilo fotografovat je ve vskutku úžasných světelných poměrech. Zdá se, že většina klášterů je volně přístupná pro návštěvníky, nikde se striktně nezakazuje fotografování, ale je pravda, že na mnoha místech už jen sama důstojná duchovní atmosféra postaví i tomu nejurputnějšímu lovcovi fotografií morální stopku. Fotografovala jsem tedy tam, kde mi bylo dáno najevo, že tak činit mohu.

Kláštéry měly určité společné rysy a povrchnímu pozorovateli by se mohlo zdát, že jsou téměř stejné, někdo by se v tom už mohl trochu ztrácet. V podobných situacích si vždy vzpomenu na větu jednoho známého, který mne poučoval před mou cestou do Mexika: „Nojo, ty pyramidy – jsou všechny stejné. U třetí už je přestaneš rozlišovat a je zbytečný chtít vidět nějakou další.“ Joj! Objeli jsme jich tenkrát asi patnáct a každá měla své jiné kouzlo, své architektonické specifikum, své umístění v krajině. Každá se něčím zásadním lišila od ostatních a já nelitovala ani jedné zajiždky k nim, ani jedné namáhavé stezky, kterou jsme se k některým složitě a lopotně dostávali.

A stejně tak v Ladakhu. Záleží na osobním přístupu a vnímání. Každý z klášterů měl své jedinečné kouzlo a pro mne představoval osobitý zážitek.

Jestli chcete, ukážu vám je...

Tento pohled fotografovaný z terasy kláštera Tiksey mám moc ráda a vždy na mé tváři vyloučí úsměv. Připadá mi to jako ilustrace k jakémusi mravokárnému podobenství. Klášter Matho se domýšlivě vyšvihl na vrchol hřebínku vyběhajícího z údolí řeky Indus v přesvědčení, že odsud bude dominovat širokému okolí. Zapomněl se však přitom ohlédnout, a tudíž si nevšiml, že se za ním zvedá obří hradba mohutného pohoří Zanskar, které jeho budovu a polohu rázem odsuzuje do role drobného přizemního trpaslíčka.

Tuto fotografii Stakny mám moc ráda – tak trochu mi připomíná obraz „ideální krajiny“ z doby romantismu.

Stakna znamená „tygří nos“ a má luxusní umístění na osamocené skále na samém břehu Indu. Projížděli jsme několikrát kolem a nikdy jsme nezastavovali. Dost mne to mrzelo, a tak jsem si to následně zařídila po svém – a zase jednou se na mne usmálo štěstí. Ausgerechnet to odpoledne, kdy jsem si zajistila do této oblasti samostatný klidný výlet a měla dostatek času na fotografování, tak zrovna tenkrát přišlo krásné šikmé světlo, jak jen si fotograf může přát. Ani jsem nezajížděla do kláštera samotného, ale dosyta jsem se vydováděla u příjezdové cesty přes Indus. Vedle staré lávky ověncené množstvím modlitebních praporek zrovna dokončovali nový obloukový most.